

Kapitoly z dejín kultúry a kultúrnej politiky

2019/2020

„Kultúrna politika v Československu (1945) 1949 – 1959 (1960)“

- Kultúrna politika – politické zásahy zo strany štátu a štátnej moci do kultúrneho diania, činnosti kultúrnych a pamäťových inštitúcií s cieľom vytvárať podmienky pre rozvoj kultúry v prostredí konkrétneho politického režimu
- Inštitucionalizácia, spôsoby riadenia, „prispôsobovania“
- Uplatňovanie ideologických a estetických kritérií
- Osobnosti kultúrnej politiky

Kultúrna politika – pozitívna vs. negatívna

- Pozitívna – aktívny rozvoj, inštitucionalizácia ...
- Negatívna – upraviť, prehodnotiť, zmeniť, prispôbiť kultúrne hodnoty (napr. tzv. meštianske - mešťácke kultúrne hodnoty a ich likvidácia...)
- Zoznamy neprijateľných kultúrnych hodnôt – filmy, knihy, periodiká, témy, zameranie a orientácia...

Základná a odporúčaná literatúra

Práce prehľadové:

- KUSÁK, Alexej, Kultura a politika v Československu 1945-1956, Praha 1998.
- KNAPÍK, Jiří, Únor a kultura (Sovětizace české kultury 1948-1950), Praha 2004.
- JANÁČEK, Pavel, Léta padesátá, kulturní politika a česká literatura, Česká literatura. Časopis pro literární vědu. 54, 2006, s. 119-128.

Základná a odporúčaná literatúra

Práce kontextové:

- KAPLAN, Karel, Československo v letech 1948-1953, Praha 1991.
- KAPLAN, Karel, Československo v letech 1953-1966, Praha 1992.
- KAPLAN, Karel – TOMÁŠEK, Dušan, O cenzuře v Československu v letech 1945-1956. Sešity Ústavu pro soudobé dějiny ČSAV, sv. 2, Praha 1992.
- KLIMEŠ, Ivan - WIENDL, Jan, Kultura a totalita: národ. Praha 2013.

Základná a odporúčaná literatúra

Práce s tematickým zameraním:

- ADAMOVÁ, Karolina, Cenzurní zásahy do české kultury v letech 1948-1989, in: Vývoj práva v Československu v letech 1945-1989 : sborník příspěvků, Praha 2004, s. 281-306.
- BAUER, Michal, Ideologie a paměť (Literatura a instituce na přelomu 40. a 50. let 20. století), Jinočany 2003.
- ČERNÝ, Jindřich, Osudy českého divadla po druhé světové válce, Divadlo a společnost 1945-1955, Praha 2007.
- HRUBÝ, Petr, Osudné iluze. Čeští spisovatelé a komunismus 1917-1987, Rychnov nad Kněžnou 2000.

Základná a odporúčaná literatúra

Práce s tematickým zameraním:

- JANOUŠEK, Pavel a kol., Dějiny české literatury 1945-1989 I. (1945-1948), Praha 2007.
- JUST, Vladimír a kol., Česká divadelní kultura 1945-1989 v datech a souvislostech, Praha 1995.
- KOUŘIL, Miroslav (ed.), Základy nové práce československého divadla, Praha 1949.
- ŠÁMAL, Petr (ed.), Literatura socialistického realismu. Východiska, struktury a kontexty totalitního umění. Sborník příspěvků ze symposia pořádaného Ústavem pro českou literaturu AV ČR ve spolupráci s Ústavom slovenskej literatury SAV a Slovenským inštitútom v Praze 11. a 12. října 2006, Praha 2009.

Základná a odporúčaná literatúra

Práce s tematickým zameraním:

- PETIŠKOVÁ, Tereza, Československý socialistický realismus 1948-1958, Praha 2002.
- RAZETTO, Francesco Augusto, Socialistický realismus Československo 1948-1989 = Socialist realism Czechoslovak 1948-1989 = Realismo socialista Cecoslovacchia 1948-1989. Praha 2008.

Práce o osobnostiach:

- PÁVOVÁ, Jana, Demagog ve službách strany. Portrét komunistického politika a ideologa Václava Kopeckého, Praha 2008.
- KNAPÍK, Jiří, Od korektury k ideologické normě. Ze zákulisí vzniku "Třiceti let bojů" Ladislava Štolla, Soudobé dějiny 12, 2005, s. 62-84.

Február (Únor) 1948 a zmeny v kultúre

- 25.2.1948 – „Kupředu, zpátky ni krok!“ – *Slobodné noviny*
- Zakladanie akčných výborov Národnej fronty (Ústredný akčný výbor NF – 23.2.1948) – kultúrne komisie
- Akčné výbory – médiá (rozhlas, televízia, film, noviny)
- Syndikát českých spisovatelů
- Syndikát českých skladatelů
- Syndikát českých výkonných hudebních umělců
- Svazu československých výtvarných
- Akčný výbor českých výtvarníků
- Akčné výbory jednotlivých výtvarnických spolkov
- Ústřední akční výbor divadelníků

Február (Únor) 1948 a zmeny v kultúre

- Akčné výbory - vylučovanie (čistky) stoviek odporcov komunizmu z verejného života, mal profesijné dôsledky (vlna emigrácie), AV pôsobili do r. 1950
- Zaistenie kontroly kult. Inštitúcií, syndikátov - spolkov..., revízie členských kartoték
- Utváranie uznávanej kultúrnej obce (orientovanej komunisticky)
- Zredukovanie počtu umeleckých spolkov...
- Likvidácia kultúrnych periodík (*Divadelní zápisník, Kritický měsíčník, Vyšehrad, Akord, Kolo, Kytice, Listy, Kvart, Mladé archy*)

Február (Únor) 1948 a zmeny v kultúre

- Redukcie krajských a okresných novín (zníženie prídelu papiera)
- Z. č. 128/1948 Zb. – zákon o znárodnení polygrafických podnikov – vytváranie národných podnikov
- Úprava smerovanie kultúrnej politiky: Ministerstvo informácií, školstva, ale aj stranický aparát ÚV KSČ

Február (Únor) 1948 a zmeny v kultúre

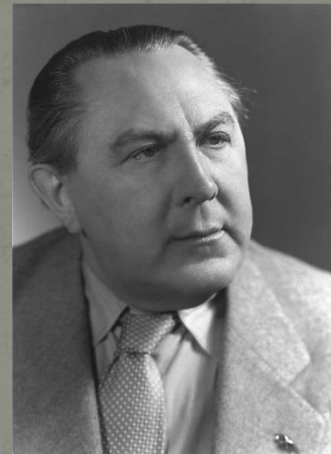
- Ministerstvo informácií – Václav Kopecký (1897-1961)
 - Zásady kultúrnej politiky
 - Presun celej agendy osvetovej práce a starostlivosti (péče)
 - Kultúrno-osvetová politika (osvetové zariadenia, podniky ľudovej zábavy, kinematografia, edičná a tlačová politika, rozhlas)

Február (Únor) 1948 a zmeny v kultúre

Ministerstvo informácií:

- Vítězslav Nezval (1900-1958)
- Od r. 1945 riadil filmový odbor

Ivan Olbracht (1882-1952)
- rozhlasový odbor

František Halas (1901-1949)
- Publikačný odbor

Február (Únor) 1948 a zmeny v kultúre

Ministerstvo informácií:

- Oddelenia – knižné, propagácie umenia, kultúrne styky so zahraničím, tlačový (tiskový)...

Ministerstvo školstva a osvedy (školsství, věd a umění):

- ministerm Zdeněk Nejedlý (1878-1962)

odbor umění: hudba, divadlo,
pamáťové inštitúcie (múzeá,
galérie, knižnice, pamiatková
starostlivosť – péče)

Február (Únor) 1948 a zmeny v kultúre

- Zásahy do kultúrnej politiky:
 - Ministerstvo zemědelství (pôdohospodárstva) – kultúrne družstvá
 - Ministerstvo národnej obrany
 - Kultúrne, školské a osvetové referáty národných výborov

Február (Únor) 1948 a zmeny v kultúre

- Ústredný stranický aparát (ÚV KSČ)
 - Kultúrne a propagačné oddelenie – „kultprop“ – fungovali aj v regiónoch strany (odbory: agitačný, propagačný, kultúrny a tlačový (tiskový))
 - Gustav Bareš (1910-1979) – sovietsky model kultúry
 - Presadzovanie socialistického realizmu v tvorbe

Február (Únor) 1948 a zmeny v kultúre

- Zjazd národnej kultúry (10-11.4.1948) – ideové východiska „poúnorovej“ kultúrnej politiky – isté prvky liberalizmu, umeleckej autonómie v snahe presvedčiť umeleckú inteligenciu o možnej spolupráci
- „Kultúrne zákony“ z jari 1948 – sčasti aj legitimizovali dovtedajší stav, utvárali ďalšiu etapu vo vzťahu k premene kultúrnej politiky

Február (Únor) 1948 a zmeny v kultúre

- Snahy o špecifickú cestu k socializmu – zastavené príkladom Titovej Juhoslávie (nacionalistické úchylky...), Stalinove zostrovanie triedneho boja v období výstavby socializmu, postupné utužovanie kurzu kultúrnej politiky v ČSR
- Andrej A. Ždanov (1896-1948) – sovietsky ideológ

Všetko umenie má prinášať úžitok predovšetkým sovietskemu, resp. ľudovodemokratickému režimu...
- uplatnenie v ČSR od r. 1949

Február (Únor) 1948 a zmeny v kultúre

- Snaha o presadenie socialistickej kultúry v praxi
 - Presadenie Ždanovových téz v umeleckej tvorbe
 - Uskutočniť revíziu kultúrneho dedičstva
 - Reinterpretovať existujúce kultúrne hodnoty
 - Izolovať kultúru od západu
- opatrenia v divadelnej rade
 - propagácia decentralizácie (rušenie „nadbytočných“ scén - Velká opera, Činohra, Studio Národního divadla, Divadlo V + W, divadlo Exdisk) a vytváranie nových v menších mestách
 - Zmeny v dramaturgii (výber, skladba a pod.).

Február (Únor) 1948 a zmeny v kultúre

- Snaha o presadenie socialistickej kultúry v praxi
- Zmeny v edičnej činnosti a praxi – uplatnenie ideologických kritérií, redigovanie straníckej literatúry, ale aj premeny celoštátnej edičnej činnosti (kontroly kníh – Lektorská rada ÚV KSČ) – dať kultúre a umeniu novú funkciu – „prostriedok urýchlenia cesty k socializmu“
- Uplatňovanie téz o tesnom prieniku umelcov a celej kultúrnej sféry so záujmami robotníkov (dělníků), práca kultúrnych referentov ROH – „demokratizácia kultúry“

Február (Únor) 1948 a zmeny v kultúre

- Snaha o presadenie socialistickej kultúry v praxi
 - Umelecká práca sa viac prirovnávala k práci robotníka (dělníka), robotnícke poroty, hodnotenia
- Ostrý kurz (september/zaří 1948) – snaha o prebudovanie existujúceho systému riadenia kultúry podľa sovietskeho vzoru
 - Zmeny definovalo zasadanie ÚV KSČ (17.-18.11.1948), vyhlásené na IX. zjazde KSČ v máji/kvĕtnu 1949 – ideová radikalizácia, akcent na spoločenské funkcie kultúry, jej výchovný význam

Február (Únor) 1948 a zmeny v kultúre

Ostrý kurz (september/září 1948)

- Demokraticizácia kultúry triednym aspektom
- Socialistický realizmus ako jediná prípustná umelecká tvorivá metóda, ideologická revízia kultúrneho dedičstva
- Priame stranické riadenie (sekretariát ÚV KSČ - kultprop) – mocenský monopol, vyvrcholil v r. 1951 – riadil už aj **mimostranícke inštitúcie...** (vedúca úloha strany)
- Rudolf Slánský (1901-1952) – koncom septembra/září 1948 – **Kultúrna rada ÚV KSČ**

Február (Únor) 1948 a zmeny v kultúre

- Kultúrna rada ÚV KSČ
 - koordinátor prebudovania kultúrnej politiky
 - na čele V. Kopecký
 - kulprop nebol podriadený Kultúrnej rade !
- Umelecké zväzy a sieť kultúrnych zariadení – v podstate novovytvorené po čistkách, členstvá boli podmienené výberom, skúškami a pod., kto neuspel, musel „do výroby“
 - Vznikli kľúčové umelecké zväzy: Svaz čs spisovateľů, Svaz čs skladateľů, Svaz čs výtvarných umělců (1950)

Február (Únor) 1948 a zmeny v kultúre

- ROH, Svaz české mládeže (1949 ČS svaz mládeže), Svaz československo.-sovětského přátelství – doplňali umelecké zväzy
- r. 1950 – dotvorenie hlavných rysov stalinistického modelu kultúrnej politiky – ČSR malo isté omeškanie
 - Nástup socialistického realizmu
 - Likvidácia spolkov – zo 60 tis. na 680, z. č. 68/1950 Sb. o dobrovoľných organizáciách a zhromaždeniach
 - Zefektívnenie filmového priemyslu (Filmová rada)
 - Kontrola edičnej činnosti – zavedenie tiráže, dohľadávanie „závadnej“ literatúry, završila sa transformácia polygrafického priemyslu (ČS závody polygrafické)

Február (Únor) 1948 a zmeny v kultúre

- Osvetová činnosť
 - Soběslavský plán kultúrno-osvetovej činnosti (V. Kopecký, 1950): osvetové besedy riadené NV, spolupráca s ľudovými knižnicami, rozhlasom, kult. Súbormi
 - Ľudové knižnice – úpravy (cenzúra) knižničných fondov, r. 1950 cenzúrny plán
- 1. komplexná kultúrno-politická smernica, Ladislav Štoll (1902-1981) „*Třicet let bojů za českou socialistickou poesii*“
 - Ideovosť a aktuálnosť tém

Február (Únor) 1948 a zmeny v kultúre

- Kampaň proti tzv. kozmopolitizmu – všetko, líšiac sa od socialistického realizmu
- Dotvorenie sovietskeho modelu riadenia kultúry (1950), sovietaizácia kultúry – najmä nepriama, sovietsky vzor, kádrovanie a nomenklatúra – zoznamy uchádzačov..., monopol štátu v kultúrnych stykoch so zahraničím – izolovanosť, reciprocita, boj proti prežitkom „buržoáznej ideológie“, postupné obmedzovanie vycestovania

Február (Únor) 1948 a zmeny v kultúre

- Formovanie dvoch prúdov (názorov) na vedenie kultúrnej politiky
 - Prax priameho stranického riadenia - Barešov kultprop = Kopeckého Min. informácií (umiernenejší)
 - Jar 1949 - tzv. **pamfletová aféra** na Nezvala – zbierka „*Veliký*“, radikalizácia mladšej komunistickej inteligencie, redaktori významnejších novín
 - Hľadanie nepriateľov vnútri strany, nebezpečenstvo trockizmu- prvá revízia kultúrnej politiky

Február (Únor) 1948 a zmeny v kultúre

- „*Výsledek šetření ve věci protistranického pamfletu a návrhy řešení*“ – (jún/červen 1949) – L. Štoll – útok cez Nezvala na stranu...
- L. Štoll – referát *Třicet let bojů...* (1950) – prejav silného stalinizmu – tzv. nová poézia
- Výsledkom vyšetovania – „meštiactvo“ (měšťáctví), protistranícky radikalizmus je výsledkom triedneho pôvodu = spolitizovanie literatúry a jej kritiky – zostrovanie triedneho boja, prehodnocovanie kultúrnych tradícií, kampaň proti kozmopolitizmu,

Február (Únor) 1948 a zmeny v kultúre

- r. 1951 obdobie krízy režimu – hospodárske problémy,
 - hľadanie agentov triedneho nepriateľa
 - Prvé odhalenia a procesy (Otto Šling, Marie Švermová... Rudolf Slánský)
- Pokračovala rivalita medzi sekretariátom ÚV KSČ a min. informácií – zdanie jednotného vedenia kult. politiky – boj o kontrolu pozícií
 - „Císařův pekař“ – Jan Werich (1905-1980)
 - „Psohlavci“ – Martin Frič (1902-1968)

Zmeny kultúrnej politiky v Československu na začiatku 50. rokov

- Politické procesy a ich dopad na kultúru a politiku
- Zmeny vo vedení kultúrnej politiky
- Nastavenie Nového kurzu v kultúrnej politike

Rivalita dvoch krídel kultúrnej politiky (1951)

- Krízové prvky v spoločnosti – hospodárske a politické prejavy (napr. lístkový prídellový systém, kolektivizácia, politické procesy → prejavy nesúhlasu)
- Hľadanie vnútorných triednych nepriateľov (zostrovanie triedneho boja) – 6.9.1951 – zasadnutie ÚV KSČ – K. Gottwald nespokojný s prácou R. Slánskeho (generálny tajomník KSČ) → 6 nových tajomníkov
- Kritika Slánskeho J. Stalin → vykonštruovaný politický proces (11 trestov smrti...)
- Objavil sa antisemitizmus...

Rivalita dvoch krídel kultúrnej politiky (1951)

- Mocenské presuny vo vedení ÚV KSČ, Karol Bacílek (národná bezpečnosť), Alexej Čepička (obrana), Václav Kopecký (informácie, osвета)
- Gottwaldová myšlienka dvojitého mocenského centra v Československu, vytváraná pomocou nepriateľov – agentov (Prašná brána – Pražský hrad) – stranický aparát sa dostal do defenzívy
- Prejavy v kultúrnej politike – impulz k personálnym zmenám smerujúci k zmenám v kultúrnej politike
- Kopecký vs Bareš

Rivalita dvoch krídel kultúrnej politiky (1951)

- Kto škodí českej (československej) kultúre?
- Kopecký sa stotožnil s Gottwaldovou kritikou stranického aparátu – obvinil G. Bareša, J. Hendrycha a P. Reimana z vytvárania druhého centra v kultúre
 - sebakritika, nesprávne chápanie vedúcej úlohy strany..., kritika stranického aparátu → reorganizácia
 - Zvýrazňovaná kádrová politika – výber kandidátov, previerky, kontroly, väčšie uplatňovanie štátnych (nie stranických) orgánov
- Ústup Kultúrneho a propagačného oddelenia

Rivalita dvoch krídel kultúrnej politiky (1951)

- Časť agend kultprop-u prešla na ministerstva informácií a školstva (obe viedol Kopecký), prestala zasadať Kultúrna rada ÚV KSČ
- Kultprop bol rozdelený na odd. propagandy a agitácie a odd. škôl, vedy a umenia, zaniklo Kádrové odd. ÚV KSČ
- Gottwald žiadal odstraňovanie dvojkoľajnosti medzi straníckymi a štátnymi orgánmi → Kopecký v kultúre vlny čistiek (kinematografia, dramaturgia) – Filmová rada J. Hendrych
- G. Bareš spočiatku vyčkával, neskôr protestoval u Gottwalda: „činnosť protistraníckych živlov“

Rivalita dvoch krídel kultúrnej politiky (1951)

- Zmeny v Národnej ediční radě české (NERČ) – vzdal sa predsedníctva P. Reiman, zanikli jej viaceré komisie, min. informácii odvolávalo ľudi nominovaných ÚV KSČ do nakladateľstiev
- Puč v Zväze československých spisovateľov (28.9.1951)
- Otvorený konflikt V. Nezval, L. Štoll a J. Taufer

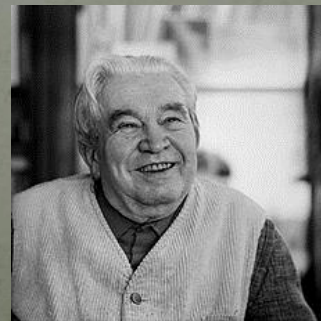

Rivalita dvoch krídel kultúrnej politiky (1951)

- Ostrá kritika smerovaná na vedúcich predstaviteľov zväzu.
Obvinili ich, že:
 - nezabránili tomu, aby P. Reiman získal rozhodujúce slovo v edičnej činnosti
 - neprijali Štollovú prácu *30. let bojů české socialistické poesie* – vytvorili tak druhú „antigottwaldovskú líniu...“, čím sa stotožnili s G. Barešom
 - viedli nesprávnu personálnu politiku zväzu zameranú proti „popredným“ českým spisovateľom (obviňovali najmä predsedu Jana Drdu)
- Výsledkom bola zmena vedenia zväzu spisovateľov, doplnená o staršiu generáciu...

Rivalita dvoch krídel kultúrnej politiky (1951)

- Vznikol takto otvorený konflikt Kopeckého skupiny (Štoll, Taufer, Nezval) a Barešovej (Remain, Hendrych), rozsúdiť mal Gottwald
- Barešové postoje: ideovosť umeleckého diela, pozostatky modernistických smerov v súčasnej tvorbe, pomer k mladým umelcom – naznačil, že Kopeckého zásahy do kultúrnej politiky môžu mať charakter politickej úchylky a frakcionárstva
- Kopeckého iniciatíva o koncepciu upravujúcu kompetencie ministerstva a straníckych orgánov (10.1951) – Čestmír Císař
- Jaroslav Seifert (1901-1986) a jeho rehabilitácia (1951)

Rivalita dvoch krídel kultúrnej politiky (1951)

- Reorganizácia ÚV KSČ – zmeny agend, nové agendy, kultúrna politika v pôsobnosti – A. Novotný (odd. ROH a ČSM); G. Bareš (odd. propagandy a agitácie, odd. škôl, vedy a umenia, Rudé právo); J. Hendrych (odd. masových organizácií) – zmeny boli dočasné, v novembri (listopadu) 1951 bol zatknutý R. Slánsky – definitívny počiatok konca bývalého kultprop-u
- 6.12.1951 zasadnutie ÚV KSČ – referát V. Kopeckého o probléme sionizmu a kozmopolitizmu... Bareš priznal porážku
- V bývalom kultprop-u vlna kritiky, udávania, alibizmus, konflikty (Bareš-Reiman)

Rivalita dvoch krídel kultúrnej politiky (1951)

- Odísť z ÚV KSČ museli skompromitovaní v r. 1952: G. Bareš – jeho agendy prevzal Václav David; J. Hendrych – nahradil ho Bedřich Voda-Pexa; P. Reiman; Č. Císař – vytvorila sa nová stranícka elita – bývalí odporcovia Slánského... osobitne A. Novotný
- Zastavenie kultúrno-politického týždenníka *Tvorba* zač. februára (února) r. 1952 (šéfredaktor G. Bareš, s redaktormi M. Galuškou a J. Šternom) – *Tvorba* bola Barešova slabina (aféra posledného čísla)

Snahy o revíziu kultúrnej politiky v roku 1952

- Prehralo radikálnejšie krídlo strany (akcent na ideológiu, mobilizačnú úlohu umenia a tvorby, radikálnejšie zmeny kultúrnych tradícií, zaznávanie medzivojnovnej literatúry...), zvíťazila teda „umiernenejšia línia“
- očakávania miernejších ideologických kritérií, väčší manévrovací priestor, do popredia išla staršia generácia umelcov
- Kampaň proti tzv. **slánštine** (1952-1953)
- Formovanie kultúrnej politiky (V. Kopecký, L. Štoll, J. Taufer)

Snahy o revíziu kultúrnej politiky v roku 1952

- Ďalšia vlna čistiek po kultúrnych zväzoch v mene „slánštiny“, hľadanie sektárov, vulgarizátorov, kozmopolitov, sionistov, buržoáznych nacionalistov, talmudistov, titoistov...
- 11.1952 – tlačová (tisková) komisia pre proces s tzv. protištátnym sprisahaneckým (spikleneckým) centrom - V. Kopecký, B. Kóhler, J. Taufer, priame zapojenie oblasti kultúry v procesoch nefigurovalo – nevedomí nástroj Slánskeho záškodníckej politiky?
- Gottwald vraj zabránil procesu s kultúrnymi pracovníkmi (?)

Snahy o revíziu kultúrnej politiky v roku 1952

- Zakladali sa stranické organizácie KSČ (tzv. ZO KSČ) priamo v umeleckých zväzoch (30.10.1951)
- Profesionalizácia byrokracie – nová kádrová politika: tzv. nová inteligencia, koniec vyzdvihovania robotníkov (dělníků) do funkcií, prioritou schopností a skúseností – A. Novotný
- J. Taufer - v novej línii mal postupne ustupovať pri socialistickom realizme extrémny výklad ždanovovských princípov

Snahy o revíziu kultúrnej politiky v roku 1952

- Taufer deklaroval boj proti „suchopáru slánštiny, proti ideologickým zkřivěninám, proti estétství a rappismu (sektársky radikalizmus), proti projevům kosmopolitismu a nacionalismu, proti dekadenci a vulgarizátorskému schematismu, proti levičáckému poměru ke kulturnímu dědictví i proti nedoceňování vývoje naší socialistické literatury... boj proti estétství není boj proti estetice. A zvláště ne proti estetice socialistické, která se nedá vymyslet, ale která vzniká v dlouhodobé a hromadné tvorbě děl socialistické literatury“

Snahy o revíziu kultúrnej politiky v roku 1952

- Stalinove state o marxizme v jazykovede – odstup slovesného umenia od spoločensko-politických podmienok, pôsobiť na estetické aspekty socialistického realizmu
- L. Štoll a J. Taufer – *Proti sektárství a liberalizmu – za rozkvět našeho umění* (14.6.1952) – druhá revízia kultúrnej politiky – odmietli väčšiu voľnosť pri voľbe umeleckých výrazových prostriedkov, liberalizmus ako smer k sektárstvu a pod.

Snahy o revíziu kultúrnej politiky v roku 1952

- Dôraz sa mal klásť na novú tématiku mala nahradiť pestrosť, vychádzajúcu z ideovosti: portréty straníkov, hrdinov práce, epické témy z dejín revolučných bojov a budovania „ *ať jde o krajinářství, které budí lásku k naší krásné vlasti, nebo o obrazy našich dětí či květin, které zdobí sjezdy naší strany, zákoutí a okna nových obydlí našeho pracujícího lidu, nebo o malířská zátiší, plná krásných předmětů, které jsou plodem lidské práce.*„ – *„revise správné cesty socialistické kultury...“*
- Spontánná kritika mala byť utlmená, kontrolovaná – smerovanie naspäť k prorežimnej kontrole

Snahy o revíziu kultúrnej politiky v roku 1952

- Napriek istým mantinelom došlo k určitému uvoľneniu – do popredia zaznávaná staršia generácia umelcov, kritika schematizmu → väčšia tematická pestrosť, dôraz na talent namiesto ideovosti
- Vzor znova sovietsky, ale prispôsobený vlastným potrebám
- Literárni noviny (1952) – nový orgán zväzu spisovateľov – profil týždenníka ostal v dobovom zaujatí, ale písali uvoľnenejšie
- Zmeny v edičnej politike – čiastočné uznanie diela K. Čapka (P. Reiman v r. 1951 označil ako nebezpečné)

Snahy o revíziu kultúrnej politiky v roku 1952

- Deklarované úpravy kultúrnej politiky dokonca dovoľovali diskutovať o neprípustných témach v oblasti kultúrneho dedičstva
- Kauza Jan Zahradníček (SČSS), V. Nezval list, proces s katolíckou inteligenciou (apríl/duben 1952), J. Zahradníček skončil s 13 ročným väzením...
- Vykonštruované politické procesy voči umelcom: Václav Renč, Josef Kostohryz, Václav Prokúpek, Bedřich Fučík, Zdeněk Kalista, Josef Knap, František Křelina – poukazujú na hranice liberalizmu...
- Prípady samovrážd: Jiří Frejka (režisér) – obvinil z nátlaku Šmerala, Ornesta a Feldsteina...

Snahy o revíziu kultúrnej politiky v roku 1952

- Nová forma práce? - politické nátlaky a zneužitie prípadov, upravené fakty, podvrhy, diskreditácie...

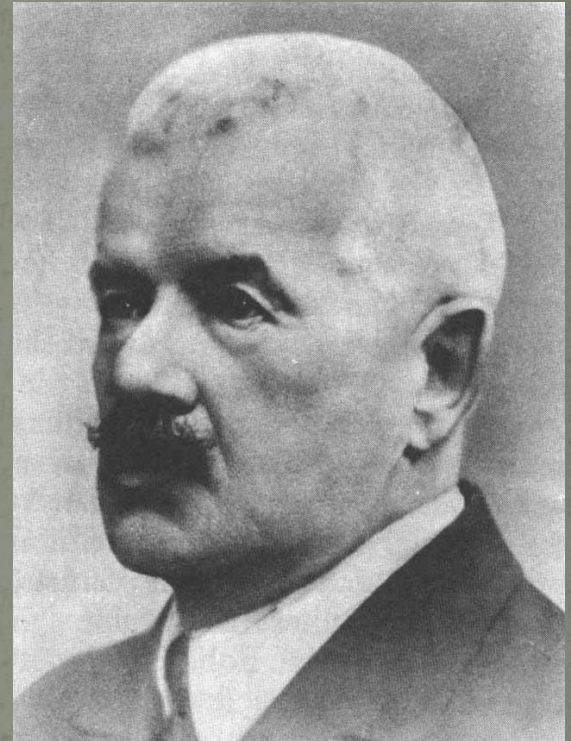
Konstantin Biebl (1891-1951)

- spáchal údajne samovraždu
- Priama súvislosť s týždenníkom *Tvorba* a antigottwaldovského druhého centra (kritika M. Sedloňa)
- Legenda o trpiacom básnikovi (Taufer) – list M. Tomašovej V. Kopeckému

Snahy o revíziu kultúrnej politiky v roku 1952

- Zadržovanie vydávania *Slezských písní* Petra Bezruča (1867-1958)
- J. Taufer obvinil P. Reimana zo zadržovania vydávania Berzučových diel, založené na polopravdách, nesprávnej faktografii... So snahou diskreditovať kultprop

Rozvinutie „novej“ kultúrnej politiky v roku 1953

- Proces s protištátnym sprisahaneckým centrom – očista spoločnosti smerujúca k budovaniu socializmu
- Kultúrna politika v r. 1953 bez výraznejší personálnych zmien
- Nehospodárnosť v kultúre, „prebytok“ umelcov
- Úmrtie Stalina a Gottwalda → A. Zápotocký, A. Novotný novým tajomníkom ÚV KSČ, problém kultu osobnosti
- Menová (peňažná) reforma 1953 – nespokojnosť - 49,1 miliardy starých korún za 1,4 miliardy nových - v pomere 35:1, zručenie lístkového prídeltu, voľný trh

Rozvinutie „novej“ kultúrnej politiky v roku 1953

- Zápotockého administratíva počas nepokojov z reformy zachovala „ostrý kurz“ – po vzore Moskvy uvoľnenie pomerov – ukončenie niektorých pripravovaných procesov – zmeny v hospodárstve (odklon od jednostranného ťažkého priemyslu), zvyšovanie životnej úrovne vyústili do „Nového kurzu“ – *Srpnové teze* – obsahovali nové smerovanie hospodárskej politiky s uvedením chýb a pomenovaním problémov v Československu – netýkalo sa to vôbec kultúry

Rozvinutie „novej“ kultúrnej politiky v roku 1953

- V kultúrnej oblasti sa malo zlepšiť hmotné zabezpečenie umelcov, uplatňovať viaceré formy k masovej výchove
- 3.-5.12.1953 zasadanie ÚV KSČ – V. Kopecký navrhoval nový autorský zákon, fond na materiálne zaistenie, zlepšenie bytovej situácie, zlepšiť kultúrno-osvetové zariadenia, rozširovanie kín, zoologických záhrad, hvezdární, oznámil novozriadené ministerstvo kultúry, podporu umeleckej inteligencie a umeleckej práce bez hlbšieho dogmatizmu
- Mzdová oblasť – vyhl. min. kultúry 362/1953 Úř. N. v divadelníctve a neskôr aj v iných oblastiach

Rozvinutie „novej“ kultúrnej politiky v roku 1953

- Snaha o oživenie ľudovej kultúry, účinnejšiu demokratizáciu kultúry, zvýšenie návštevnosti, zlepšenie a spresnenie živelného riadenia kultúry, financovanie kultúry
- Základom zmien však bola stále kritika tzv. slánštiny a protištátneho centra

Kultúrna politika Československa s novým kurzom (od r. 1953...)

- Nový kurz v politike
- Kritika kultu osobnosti a jej prejavy
- Kultúrna politika na Slovensku
- České a Moravsko-sliezske múzejníctvo na prelome 40./50. rokov

Zmeny, vzniknuté uvoľnením režimu v roku 1953

- Nastolený nový kurz, viazaný najmä na hospodársku a sociálnu politiku – obhajoba gottwaldovskej línie vedenia, presadil sa napokon konzervativizmus
- Napätie medzi Zápotockým a Novotným (1954) – oblasť kolektivizácie, rozdielne chápanie metód vládnutia – moskovský zásah
- Základom politiky v ČSR – zvyšovanie životnej úrovne, postupné zvyšovanie miezd, znižovanie maloobchodných cien...
- Hospodárska politika 1954/55 zmiernila izoláciu vládnúcich štruktúr

Zmeny, vzniknuté uvoľnením režimu v roku 1953

- Životná úroveň sa postupne začala zvyšovať, narastala spotreba – stabilizácia komunistického režimu
- Politický pragmatizmus – slánština zodpovedná za všetko negatívne, chýbala osobnosť po smrti Gottwalda
- Uvoľnenie atmosféry vo východnom bloku: Maďarsko (výmena predsedu vlády, stranického vedenia, Nagyova vláda obmedzila aj svojvôľu štátnej bezpečnosti... 1955 na zásad Moskvy, museli ďalšie uvoľňovanie obmedziť), Poľsko – kritika socialistického realizmu

Zmeny, vzniknuté uvoľnením režimu v roku 1953

- V ČSR nebol natoľko uvoľnený stav, v kultúrnej politike potvrdenie interpretácie V. Kopeckého (len úpravami existujúceho stavu), čs umelci ďalej budovali základy kultúrny na sovietskej koncepcii socialistického realizmu
- Pokračovalo aj naďalej protiprávne väznenie umelcov, hoci sa niektorým tresty zmiernili
- Uvoľňovanie v umeleckej tvorbe: rozmach satirickej tvorby (V. Jelínek – Skandál v obrazárňe), film Dvaasedmdesátka, od r. 1948 v trezore sa dostal do kín
- Zmena scenárov divadiel (budovateľské hry, sovietske tituly, no najmä klasické hry)

Zmeny, vzniknuté uvoľnením režimu v roku 1953

- Vznik nových literárnych periodík: Host do domu, Květen, Světová literatura)
- Niektorí autori boli vyzvaní k ďalšej tvorbe (V. Talich, A. Nor, J. Deml
- Snaha o ziskovosť kultúrnej sféry – poukazovalo sa na investície, ktorým nezodpovedali príjmy
- X. zjazd KSČ, jún (červen) 1954 – boj proti schématicizmu, liberalizmu – A. Novotný („směrnice IX. Sjezdu KSČ o zvyšování hmotné a kulturní úrovně pracujících byly vcelku plněny...“

Zmeny, vzniknuté uvoľnením režimu v roku 1953

- V. Kopecký na zjazde podporil Novotného, kritika kinematografie a filmu (Oldřich Macháček dostal stranícku kontrolu a bol odstránený) – nový kurz sa tak kľúčových osôb kultúrnej politiky nedotkol, iba ich podriadených...
- J. Hendrych opäť vo vysokej politike, po X. zjazde (A. Novotný)
- Volby do NV a parlamentu, nová organizácia vlády. Ministrom kultúry L. Štoll, V. Kopecký námestník predsedu vlády

Zmeny, vzniknuté uvoľnením režimu v roku 1953

- MK: odd. kultúry a umenia a odd. propagandy a agitácie stále pokračovali v ideologickej kampani proti sociál-demokratizmu, Masarykovi, anarcho-trockistickým tendenciám... Do značnej miery sa míňala účinkom
- Kampaň proti Masarykovi – falzifikát edícia dokumentov s protiľudovým charakterom (jar 1953), ideologický pojem „masarykizmus“ (ďalšia vlna cenzúrneho charakteru v knižniciach)
- Máj (květen) 1955 – odhalenie nového Stalinovho pomníku v Prahe

Zmeny, vzniknuté uvoľnením režimu v roku 1953

- Vznik tzv. Barákovej komisie pre revíziu politických procesov (potvrdiť oprávnenosť...)
- Potvrdenie ČSR ako strojárenskej veľmoci, nová vlna kolektivizácie...
- V novom kurze kultúrnej politiky, oživenie kultúrnych stykov 1953-1956 (aj možnosť vycestovať), 1955 členstvo v UNESCO, Výbor pro kulturní styky se zahraničím (Josef Urban) pod MK ešte v r. 1953, 1956 pod ministerstvo zahraničia
- Ministerstvo kultury 1953 – 1956, Ministerstvo školstva a kultury

Zmeny ministerstiev a v aparáte strany po roku 1953

- Stranícky aparát kontrolná funkcia voči štátnym orgánom a spolupráca s ministerstvami pri výbere kádrov
- Gottwald – snaha likvidovať dvojkoľajnosť - previazať personálne stranícke orgány a ministerstvá
- Rekonštrukcia január (leden) 1953: zrušili Ministerstvo informácií a osvedy a z ministerstva školstva vyňali vysoké školstvo, z ktorého vznikol osobitné ministerstvo na čele s L. Štollom, samostatne fungovalo Ministerstvo školstva a osvedy (Státní výbor pro věci umění – J. Taufer)

Zmeny ministerstiev a v aparáte strany po roku 1953

- Z. Nejedlý a V. Kopecký – námestníci predsedu vlády, Kopecký – min. školstva, vysokých škôl, pracovných síl ... Nejedlý – Státní výbor pro věci umění a ČSAV
- Vytvorili sa „dvojice“ kombináciou sekretariátu ÚV KSČ s členmi vlády, napr. Nečásek-Kopecký, Kóhler-Zápotocký a pod.
- Gottwald – Novotný, snaha o utlmenie jeho činnosti, po gottwaldovej smrti 1. tajomník ÚV KSČ

Zmeny ministerstiev a v aparáte strany po roku 1953

- Ministerstvo školstva a osvety – správa a ochrana kultúrnych pamiatok, múzeí, knižníc, archívov, tzv. ľudových vedeckých spoločností a pod.
- Státní výbor pro věci umění – agenda popularizácie umenia, správa kultúrnych a zábavných podnikov, podnikov ľudovej tvorivosti (pod ním bol aj Slovenský výbor pre veci umenia)
- Predsedníctvo vlády – Kopecký – Hlavná správa kinematografie, polygrafický a gramofónový priemysel, nakladateľstvá a knižný obchod, rozhlas a Československá tisková kancelár

Zmeny ministerstiev a v aparáte strany po roku 1953

- Už na jeseň 1953 – zlúčenie min. vysokého školstva a min. školstva, zrušili Státní výbor pro umění, celá osvěta a i. a vytvorilo sa nové Ministerstvo kultúry znova pod vedením V. Kopeckého (v r. 1954 ho vymenil L. Štoll)
- V pol. 1956 bolo Ministerstvo kultúry zrušené – prešlo ku školstvu ako Ministerstvo školstva a kultúry (František Kahuda)
- Vznikla tak v r. 1954 tretia garnitúra kultúrnej politiky

Zmeny ministerstiev a v aparáte strany po roku 1953

- Hlavní správa tiskového dohľadu – kontrolný systém, cenzúra, 1953
- Cenzúra do roku 1953 bola zložitá – stranický aparát, autocenzúra, redakčná, na jeseň 1951 zanikla Lektorská rada ÚV KSČ, vznikla lektorská skupina pri odb. propagandy Odd. propagandy a agitácie ÚV KSČ
- Snaha o efektívny systém kontroly – spoluúčasť sovietského poradcu, experta
- HSTD – pod ministerstvo vnútra – všetky informácie tlačené, slovom a obrazom, cenzori kontrolovali noviny, časopisy, knihy, vysielanie, divadlá, verejné prednášky...

Odhalenie kultu osobnosti

- Opatrenia k zábrane negatívneho pôsobenia západnej kultúry a emigrácie pri výjazdoch do zahraničia (zoznamy dôveryhodných kultúrnych pracovníkov, reprezentujúcich kultúru v zahraničí...)
- Obnova korektných vzťahov s Juhosláviou (politika Moskvy) – KSCĽ videlo vo vedení Juhoslávie revizionistov – presah na čs politické procesy
- Kritika kultu osobnosti na XX. Zjazde KSSS v Moskve (1956) – „pravda o Stalinovi“, kritika? Aj kultúrnej politiky
- Snaha umelcov o zmenu podoby systému a socialistického realizmu

Odhalenie kultu osobnosti

- Snahy A. Novotného – kritika sa nemala vôbec dotknúť správnosti gottwaldovskej generálnej línie, oprávnenosť politických procesov...
- Vnútrostranícka kritika – aj proti V. Kopeckému a L. Štollovi, žiadali zrušiť Hlavnú správu tiskového dohľadu...
- V. Kopecký sebakritika... A. Čepička bol odvolaný, hrozilo aj Kopeckému-využil k obhajobe vzťah k medzivojnovým umelcom, nespoľahlivá umelecká inteligencia...

Odhalenie kultu osobnosti

- II. Zjazd zväzu spisovateľov (22.4.1956) – mal schváliť úspechy správnej kultúrnej politiky od r. 1945 (liberalizačné tendencie?), predzjazdové diskusie smerovali ku kritike pofebruárovej (poúnorovej) kritiky kultúrnej politiky
- František Hrubín a Jaroslav Seifert – kritizovali kultúrnu politiku – zväz mal vyzvať neprávom vylúčených spisovateľov k spolupráci, upozornili na väznených spisovateľov – liberalizačné snahy, spomenula sa aj problematickosť tzv. slánštiny..., nový ústredný výbor zväzu

Odhalenie kultu osobnosti

- Odsúdená a odmietnutá bola na zjazde spisovateľov Štollova koncepcia medzivojnovnej poézie z roku 1950, naopak obhajované dielo F. Halasa
- 1956 obnova týždenníka Tvorba...
- Medzník v liberalizácii a umiernennej kultúrnej politike – jeseň 1956, keď vedenie ČSR využilo situáciu v Poľsku a maďarskú revolúciu (revizionizmus)
- Postupne sa začalo odcudzenie umelcov od režimu, ktoré sa prejavovalo častejšou pasivitou v ďalších rokoch

Decentralizačné opatrenia v politike

- Centralizmus vo verejnej politike – prejav stalinizmu, snaha o uvoľnenie – decentralizácia: zníženie počtu úradníkov správy, zefektívnenie vlády, zjednodušenie administratívy, posilnenie národných výborov a pod.
- V oblasti kultúry: zlúčenie ministerstiev kultúry a školstva-normatívna a kontrolná činnosť, presun výkonných kompetencií na národné výbory (KNV, ONV, MNV – aj kultúrna výstavba, inštrukcia ministra č. 5/1957)
- Decentralizácia bola označovaná ako dôkaz demokratizácie – išlo však len o prerozdelenie právomocí, nerozhodovala verejnosť...

Decentralizačné opatrenia v politike

- Presuny kompetencií ale sprevádzali ďalšie opatrenia najmä kontrolné funkcie stranického aparátu, už v roku 1957 sa znova začalo hovoriť o demokratickom centralizme
- Demokratizácia kultúry – starostlivosť o kultúrne zariadenia (kultúrne domy, závodné kluby, osvetové zariadenia – ich prístupnosť verejnosti) – ďalšia revízia kultúrnej politiky... Snaha vyrovnať sa s nastupujúcou konzumnou spoločnosťou, rastom životnej úrovne a potrieb – výchovné poslanie kultúry, masová kultúrna práca

Decentralizačné opatrenia v politike

- Rozmach konzumnej zábavnej kultúry = ventilácia spoločenských problémov...
- Predstavy o kultúrnom vyžití, záujem prejavujúci sa do roku 1957 postupným zvyšovaním návštevnosti kultúrnych podujatí a inštitúcií, postupné rozširovanie televízie od r. 1957...
- Skúšobné vysielanie už 1.5.1953, pravidelné vysielanie v Česku od r. 1954, na Slovensku od r. 1956.
- Populárna hudba – rehabilitácia jazzu (hudba čierneho proletariátu), postupné odmietanie rock-u

Decentralizačné opatrenia v politike

- Budovanie kultúrnych zariadení, najmä na vidieku – kultúrno-osvetové zariadenia – investície, riešil sa vzťah profesionálnej kultúry a vidieka (iniciatíva ľudu)
- *O ďalšom rozvoji a prohloubení ideové účinnosti osvětové práce* (duben 1958) – snaha o hustú sieť kultúrnych a osvetových zariadení (spomínané aj múzeá) – osveta najmä pre upúvňovanie družstiev na vidieku, šírenie vedeckého svetonázoru, boj proti nepriateľským ideológiám, výchova umením

Kultúrna politika na Slovensku

- Existovali výraznejšie paralely, ale zväčša oneskorenie uplatňovania opatrení
- Na Slovensku pôsobili poverenictva a zbor povereníkov, analogické jednotlivým ministerstvám
- Fungovali tu rovnako: Národná edičná rada slovenská, Slovenský výbor pre veci umenia, celý aparát ÚV KSS, umelecké zväzy, slovenské umelecké súbory
- Závislosť na jednotlivých celoštátnych orgánoch, na Slovensku sa až na výnimky v kultúrnej politike nerozhodovalo

Kultúrna politika na Slovensku

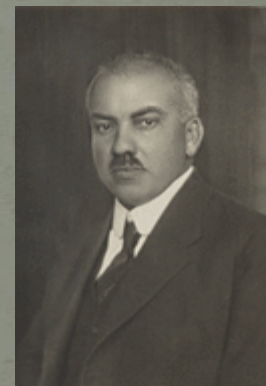
- Televízia od r. 1956...
- Politické procesy – davisti (voči medzivojnovnej tvorbe), buržoázny nacionalizmus – väčšia nechť komunistického vedenia k rehabilitáciám

Múzejníctvo Česka po vzniku ČSR

- Hustá sieť najmä spolkových múzeí vlastivedného charakteru, menší dosah štátu
- 1919 vznik Svazu českých (československých) muzeí – odborné inšpekcie múzeí, rozdeľovanie štátnych subvencií
- 1937 funkcia štátnych múzejných inšpektorov
- Po vojne v r. 1945: vyše 400 múzeí v Česku a iba 296 stálych pracovníkov (dobrovoľná báza), utlmená aktivita múzeí, múzejná sieť nebola organizovaná
- Múzejná rada na ministerstve školstva – svoju činnosť však ani nezahájila...

Múzejníctvo Česka po vzniku ČSR

- Kultúrna komisia Zemského národného výboru v Prahe (sekcie archívnictva, múzeí, knižníc a pamiatok) – snaha vytvoriť Sdružení muzejních pracovníků, múzejná sekcia prakticky plnila funkciu múzejnej rady ministerstva školstva
- Svaz českých muzeí – predseda Fridolín Macháček
 - Spolupráca na príprave múzejného zákona
 - Spolupráca na príprave múzejnej siete

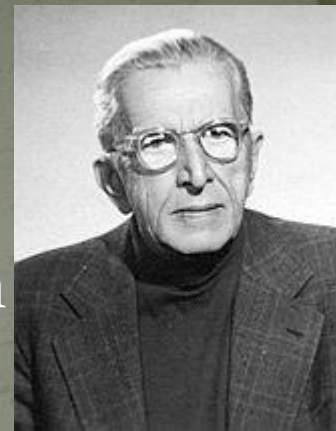

Múzeá v Česku 1948-1953

- Hlavné prvky zmien po roku 1948:
- Poštátnenie ústredných a vlastivedných múzeí
- Nové krajské múzeá
- Nové tzv. politické múzeá
- „Rámcový program výstavných sbírek vlastivědného muzea“ – ČSM
- Zmeny expozičnej činnosti (od r. 1951) ideologizáciou
- 1952/1953 „Vzorná budovatelská výstava“

Múzeá v Česku 1948-1953

- SČM – 1952 nový predseda Vladimír Denkstein
- AVNF v r. 1948 F. Macháček v SČM odmietol
- Poštátnenie múzeí – Sjezd národní kultury (duben 1948), odsunutý návrh zákona o múzejníctve...
- Zákon o krajskom zriadení č. 280/1948 Sb. – predpoklad pre prevod múzeí do správy štátu – zemské múzeá v roku 1949, 1950 a 1951 boli poštátnené a prešli pod Ministerstvo školstva vied a umení (Z. Nejedlý)
- 1949 – poštátnenie NM, Uměleckoprůmyslové muzeum v Prahe a Brne, zákon o Národní galerii
- 1951 poštátnené Národní technické muzeum

Múzeá v Česku 1948-1953

- Poštátňovanie vlastivedných múzeí zväčša až od r. 1951, spolkový zákon, poštátňovací proces 1951 – 1954
- Budovanie novej múzejnej siete (ústredné, krajské, okresné, miestne, odborné-špecializované)
- Krajské múzeá: 1949 – Liberec, 1951 Olomouc, České Budějovice, 1953 Jihlava, Plzeň, Hradec Králové, Pardubice, Gottwaldov (Zlín), v Ústecku Teplické muzeum, Karlove Vary (Cheb), muzeum v Poděbradech, funkciu krajských múzeí zastávali Moravské muzeum v Brne, Slezské v Opave
- Odbor kultury KNV

Múzeá v Česku 1948-1953

- Krajské múzeá – funkcia metodická a vedecká, okresné s osvetovou funkciou
- Krajské galérie – smernica ministerstva školstva z r. 1952 okrajských galériách, galériám chýbalo organizačné aj metodické usmernenie, nepatrili k SČM ani pod Kabinet muzejní a vlastivědné práce
- Model 1 krajské a 1 okresné múzeum, zvyšok pobočky, príp. zanikli
- 1951 – 1953 vznik ideologických (politických) múzeí: okrem múzea A. Jiráka (1951) a Památníku národního písemnictví – Muzeum V.I. Lenina (1952) – Ústav dějin KSČ

Múzeá v Česku 1948-1953

- 1953 Muzeum počátku čs dělnického hnutí; Muzeum K. Gottwalda (1966 zlúčené s Leninovým m.), Muzeum Karla Marxe v Karlových Varoch (1960)
- Od r. 1949 postupne spadala aj múzeá a ich činnosť pod direktívne riadenie (ročné plány (1955) a plánovanú činnosť), od r. 1953 múzeá pod ministerstvom kultúry
- Zmeny v expozičnej činnosti – rámcový program výstavy zbierok vlastivedných múzeí – vznik ideologickej komisie – návrh jednotnej expozície múzeá podľa marxistických zásad

Múzeá v Česku 1948-1953

- Zásady dialektického a historického materializmu, jednotne, podľa šablóny
- Obežník SČM o prípravu *Vzorné budovateľskej výstavy* – „úsilie ľudu o výstavbu socializmu“ – súbor odporúčaných tém na výstavy... Na výzvu reagovali len menšie múzeá
- Putovné výstavy – ako nástroj výchovy ľudu...
- 1951 – útok Tvorby a slovenského Nového slova na múzejnú prezentačnú činnosť, jazykovedec V. Husa – diskusia o podobe expozícií – prvá snaha o spolitizovanie múzeí

Kultúrna politika a múzeá v Česku a na Slovensku

- Správa československých múzeí (1945-1960)
- Múzeá v Česku 1953-1959
- Múzeá na Slovensku, postavenie, múzejná činnosť, poštátňovanie a ideologizácia
- Múzejná legislatíva v Československu (1959-1961)

Múzeá Československa od roku 1953 (vývoj správy múzejníctva)

- Oddelenia múzeí a galérií – v r. 1945 – 1948 na ministerstvu školstva a osvety IV. odbor – *Věci národní osvěty a kulturní styky s cizinou* – 1. odd. ochrana pamiatok, múzejníctvo a archeológia; 1948 – 1953 na ministerstvu školstva, vied a umení kontinuita oddelenia
- 1953 – ministerstvo školstva a osvety – vedecko-osvetový odbor (K. Tuček), ktorému podliehalo odd. vedecko-osvetových zariadení
- September (září) 1953 vytvorenie Ministerstva kultúry ČSR (V. Kopecký) – správa múzeí

Múzeá Československa od roku 1953 (vývoj správy múzejníctva)

- MK ČSR – Odbor státní propagace – Správa múzeí, osobitne odd. výstavnícke – riadilo oblastné galérie
- Odbor múzeí (správa Múzeí) – viedol v r. 1953 - 1956 Karel Tuček (1906 – 1990). Pracovali tu inšpektori vlastivedných a ústredných múzeí

MK ČSR – dohľad nad prácou najmä ústredných múzeí (priamo riadilo 13 múzeí), ľudovo-výchovné využitie, politicko-osvetové riadenie

Múzeá Československa od roku 1953 (vývoj správy múzejníctva)

- Ministerstvo riadilo aj výstavníctvo v celej ČSR, najmä výstavnú činnosť národných výborov, putovné výstavy, tiež školilo múzejných pracovníkov...
- Poradné zbory pri odbore: poradní sbor pro státní muzea; poradní sbor pro vlastivědné muzea; osobitne v r. 1954 zriadená na pokyn ÚV KSČ Ideová rada pro péči o památníky, pomníky a pamětní desky
- 1956 zlúčenie ministerstiev školstva a kultúry – odbor pre múzeá transformovaný na referát, Tučka vystriedal K. Picmaus
- Na Slovensku systém povereníctiev (školstva, kultúry)

Múzeá Československa od roku 1953 (vývoj správy múzejníctva)

- Vládní múzejní komise (1953 – 1955) poradný orgán vlády pre múzejné otázky a využitie pamiatok. Mala dve sekcie, múzejnú a pamiatkovú – pamiatková a múzejná legislatíva, vzorové štatúty múzeí, stanovy Kabinetu múzejní a vlastivědné práce, školenia pracovníkov...
- Ústředná múzejná rada (1956) na ministerstve školstva a kultúry – nahradila vládnú komisiu, 25 členov, K. Tuček (pravidelne sa však schádzala až od r. 1959)

Sovietsky vplyv na múzejnú činnosť

- Od r. 1955 výraznejšie prejavy sovietskeho vzoru na prácu múzeí (čs. delegácia na stáži v SSSR)
- Múzeá mali viac propagovať osvetovú činnosť - *Směrnice pro práci vědeckých a odborných pracovníků v ústředně spravovaných muzeích*
- Už od r. 1945 snaha napodobniť sovietsky vzor múzejníctva aj v správe (Ústav pre múzejnú a vlastivednú prácu v Moskve, od r. 1955 Vedecko-výskumný muzeologický ústav v Moskve), sovietski poradcovia pri vzniku Múzea V. I. Lenina v Prahe v pol. 50. rokov vydávanie sovietskych príručiek

Kabinet muzejní a vlastivědné práce

- Zriadený v r. 1955 na návrh vládnej komisie ako súčasť Národného múzea v Prahe, uvažovalo sa o jeho osamostatnení
- Agenda kabinetu: otázky teórie a praxe múzejnej práce, podklady pre smernice, metodické pomôcky a pokyny, vzorov návrhy pre zostavovanie tematických expozícií, politická a odborná kvalifikácia zamestnancov, spolupráca so školami, ale tiež kontrolná a inšpekčná činnosť...
- Činnosť kabinetu: politicko-organizačná, vzdelávacia a vydavateľská (*Muzejní a vlastivědná práce*)

Kabinet muzejní a vlastivědné práce

- Od r. 1960, po zrušení Svazu českých muzeí – organizoval semináře kabinet
- Na čele kabinetu – riaditeľ Václav Pubal, zároveň bol predseda Ústřední muzejní rady při kabinete
- Svaz českých muzeí – od r. 1956 živoril ; teplická konferencia (1956) vytvorenie 4 komisií – pre vlastivedné múzeá, ústredné múzeá, pre vlastivednú prácu a pre muzeológiu

Svaz českých muzeí

- 1x sa dostala muzeológia ako disciplína do popredia (metodické návody pre budovanie expozícií, muzeologická terminológia) – predsedom komisie Jiří Neústupný
- Svaz českých muzeí bol zrušený 24.6.1960 – dobrovolne sa rozpustil – úlohy prešli najmä na Ústřední muzejní radu a jej komisie na min. školstva a kultúry a na múzejný kabinet
- Zväz slovenských múzeí rovnako ukončil činnosť v r. 1960

Decentralizácia ústredných českých múzeí 1957

- MZM Brno, Slezské muzeum v Opave, Státní židovské muzeum v Prahe pod kraje
- Politické múzeá (V. I. Lenina a K. Gottwalda) pod ÚV KSČ
- K Památníku národního písemnictví – Muzea A. Jiráska, B. Smetanu a A. Dvořáka
- 1958 – pripojenie Uměleckoprůmyslového muzea k Národní galerii (neskôr 1961 aj umelec.-priem. Múzeum v Brne pod Moravskou galériu)
- Na nižšom stupni bola budovaná sieť vlastivedných múzeí (kraje, okresy) + špecializované

Vzdelávanie v oblasti múzejníctva, múzejná činnosť

- Od r. 1953 bolo zahájené na Osvetovej škole v Prahe systematické vzdelávanie v oblasti múzejníctva
- (vedecko-osvetový odbor štúdiá) – lektor, správca depozitára, sprievodca na hradoch, správa menších múzeí – išlo o strednú školu s maturitou...
- Postupný presun záujmu na vysoké školy (prednášky)
- Zbierkotvorná činnosť – od r. 1953 zákaz nákupu zbierok od súkromných osôb (menová reforma), povolený a upravený vyhláškou z roku 1954
- 1955 dokumentácia súčasnosti – budovanie expozícií socializmu

Múzejná činnosť a jej úpravy

- Myšlienka komplexnej dokumentácie výstavby socializmu tzv. nultej séria – výrobky z výroby do múzea – ešte nerealizované
- 1953 – príprava smerníc pre správu a evidenciu zbierok – chýbajúci múzejný zákon – evidencia zaostávala – prvoradou úlohou sa z hľadiska kultúrnej politiky múzeí stávala výstavná činnosť
- Expozičná činnosť – ideologizácia so stúpajúcou tendenciou, hodnotenie výstavby socializmu
- Zákon č. 54/1959 o muzeách a galeriách – z hľadiska organizácie múzejníctva zachoval status quo

Múzejný zákon 1959

- Vydaný len pre Česko (na Slovensku osobitný zákon SNR č. 109/1961 Zb.)
- Zdefinoval úlohy, postavenie, organizáciu, územnú pôsobnosť, ciele múzejníctva, právnu ochranu zbierok, spôsoby nadobúdania a pod.

Situácia v slovenskom múzejníctve do ukončenia 2. svetovej vojny

- Po vzniku ČSR – 23 (24) múzeí, myšlienka poštátneia múzeí
- Spolkové múzeá – dobrovoľníctvo, nedostatok financií, bez odborného personálu
- Mestské múzeá
- Štátne múzeá (Župné múzeum v Nitre, Štátne šarišské múzeum v Bardejove, Štátne východoslovenské múzeum v Košiciach), Banské múzeum Dionýza Štúra v Banskej Štiavnici (1927); Vojenské múzeum v Bratislave (1941)

Prechodné povojnové obdobie, smerovanie k poštátneniu

- 1. povojnový zjazd Zväzu slovenských múzeí (20. decembra 1945) – smerovanie slovenského múzejníctva, múzejná legislatíva, poštátnenie Slovenského národného múzea v Martine a Slovenského múzea v Bratislave

Poštátnenie dvoch najväčších slovenských múzeí a vznik SNG

- zákon SNR č. 12 z roku 1948 o poštátnení Slovenského národného múzea v Martine a Slovenského múzea v Bratislave (od 1. januára 1949)
- zákon SNR č. 24 z 1948 zriadená Slovenská národná galéria v Bratislave

Snaha o vytvorenie jednotnej siete múzeí – okresné a krajské múzeá, poštátnenie múzeí

- „Rezolúcia prvého pracovného zjazdu Zväzu slovenských múzeí dňa 20. decembra 1945 v Žiline“
- v zime 1946 sa uskutočnila podrobnejšia dotazníková akcia zväzu múzeí
- Prechod spolkových múzeí pod okresné národné výbory mal na Slovensku individuálny charakter
- v rokoch 1950-1952 – najväčší nárast prechodu múzeí do správy ONV

Postupnosť vytvárania jednotnej siete štátnych múzeí

- 1. etapa – poštátnenie najvýznamnejších spolkových múzeí (1944-1948)
- 2. etapa – individuálny prechod regionálnych múzeí do štátnej správy (1944/45-1952/54)
- 3. etapa – vznik nových regionálnych (krajských, okresných) múzeí, dobudovanie siete múzeí (1949-1960)
- 4. etapa – zákon SNR č. 109/1961 Zb. z. SNR o múzeách a galériách

Snaha o vytvorenie jednotnej siete múzeí – okresné a krajské múzeá, poštátnenie múzeí

- 6 krajských múzeí (1950/1951)
- Dotvorenie okresnej siete vznikom nových okresných múzeí (do r. 1959/60)
 - celoslovenské, krajské, okresné, mestské
- *Perspektívny plán vybudovania múzejnej siete na roky 1954 - 1960*
- Zákon SNR č. 109/1961 Zb. z. SNR – obdoba českého zákona